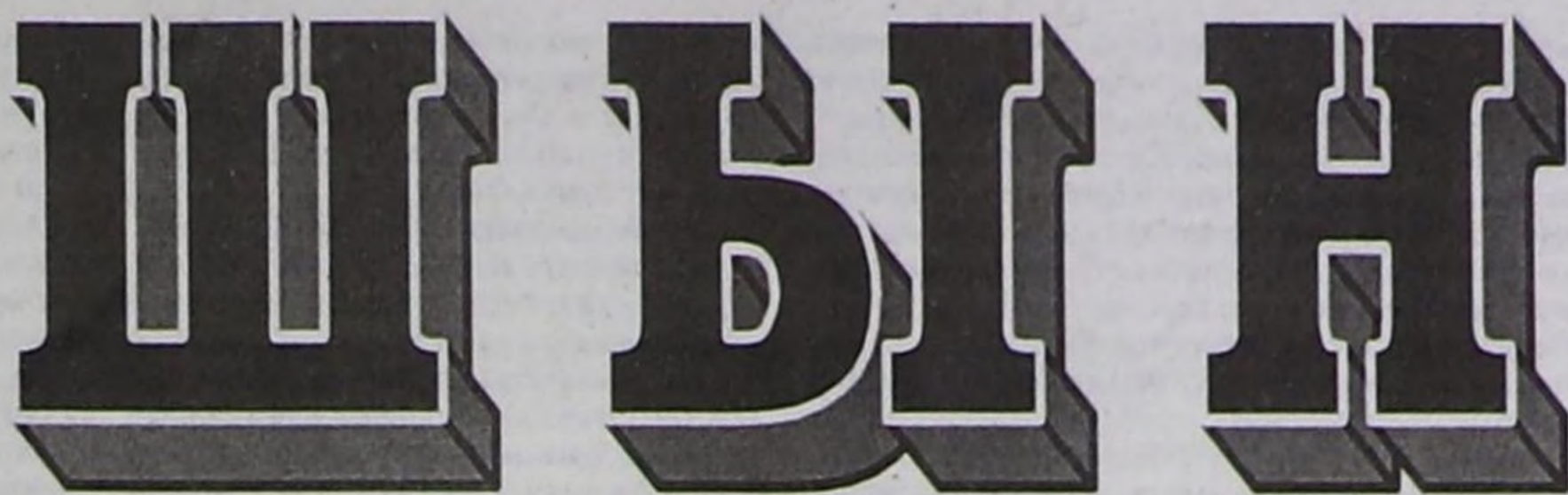

**2010 чылдың
февраль 7,
воскресенье**

Садар өртээ
3 рубль.

Нийтлэл-политиктиг солун

e-mail:shyntuva@mail.ru

ТУСКАЙ ҮНДҮРҮЛГЕ

**Тыва Республиканың референдумун эрттирериниң дугайында
ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ УЛУГ ХУРАЛЫНЫҢ
ТӨЛЭЭЛЕКЧИЛЕР ПАЛАТАЗЫНЫҢ ДОКТААЛЫ**

серилелин мында кожуу каан. •Тыва Республиканың Конституциязынга

3. Бо доктаалды «Тувинская правда» болгаш «Шын» солуннарга турлаар.
Тыва Республиканың Улуг Хуралының Төлээлекчилер
палатазының даргазы Х. МОНГУП.

2010 чылдың февраль 4 № 515 Пп-II.

ТӨЛӨВИЛЭЛ

Тыва Республиканың Конституциязынга өскерилгелер киирериниң дугайында

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ КОНСТИТУЦИЯ ХООЙЛУЗУ

тургузуу база боттандырыл
де эргелерин, Тыва Респу-
бүрүне эрге-чагырга болгаш ту-
башкарылга органныарының
удулгазының хой-ниити хы-
баттандырыр сорулга-биле, а
н хоругдал черлеринде кижиги-
ргелерин камгалаар күрүне
ын боттандыраарыңа дузалаар
иле Тыва Республиканың Хой-
татазы тургустунар. Тыва Рес-
пүбүлүк Хой-ниити палатазын
н болгаш ажил-чорудулгазын
еспубликаның Конституция
доктаадын тургузар.”;

1 чүүлде ийиги домакты ап кааптар;

кыннарының депшидин үндүргени депу-
татка кандидаттарның даңзызы дэши
берген бадылаашкыннарның санынга

эгелеп Тыва Республиканың Дээди Хура-
лының (парламентизиниң) эрги чы-
жының бүрүн эргелери доостур.

(Уланчызы 2-ги арында).

(Уланчызы. Эгези 1-ги арында).

4. Тыва Республиканың Дээди Хуралы (парламентизи) ооң депутаттарының баштааны доктаамал, түр ажылдаар комитеттери болган комиссияларны, ажылчын бөлүктөри тургузар эргелиг.

5. Тыва Республиканың Дээди Хуралы (парламентизи), ооң комитеттери Тыва Республиканың амыдырал-чуртталгазынга болган ажылдан кылын турар хоойлу төлөвилелдеринин айтырыгларынга хамаарыштыр парламент дыйканчыларын чорудуп болур.

6. Тыва Республиканың Дээди Хуралы (парламентизи) оларның эргезинде турар айтырыглар талазы-биле хоойлужудулга актыларын, федералдыг хоойлуда, бо Конституцияда оске чүүлдер кордунмээн болза, депутаттарның доктааттыганы санының чартымыдан хойунуң бадылаанкыны-биле хүлээп алыр.

7. Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) организастиг үндезинин болган ажыл-чорудулгазын бо Конституция доктаадып тургузар. Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) ажыл-чорудулгазының чуруму регламент-биле тодараттынар.

13) 99 чүүлге:

адында “Улуг Хуралдың палаталары” деп сөстөрни “Дээди Хуралы (парламентизи)” деп сөстер-биле солуур;

14) 100 чүүлдү күжүн чидирген деп санаар;

15) 101 чүүлдү дараазында эдилге-биле бижир:

“101 чүүл. Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) депутаттарының эрге-байдалы

1. Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) депутаттарының эрге-байдалы болган бүрүн эргелери федералдыг хоойлужудулгага, бо Конституцияга дүүштүр Тыва Республиканың хоойлузу-биле тодараттынар.

2. Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) депутаттары профессионалдыг доктаамал үндезинге-даа боттарының кол ажылында күш-ажылчы база албан-хүлээлгелерин күүсептиинап, Тыва Республиканың Дээди Хуралынга (парламентизинин) доктаамал эвес үндезинге-даа боттарының ажыл-чорудулгазын даңгырлап болур. Профессиналдыг доктаамал үндезинде ажылдаар депутаттарының санын Тыва Республиканың хоойлузу доктаадып тургузар болган 9-тан хой болбас.

3. Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) депутаттары Россия Федерациязының Федералдыг Хуралының Күрүне Думазының депутаттары, Россия Федерациязының Федералдыг Хуралының Федерация Чоңүлелинин кежигүннери, судьялар болуп, Россия Федерациязының оске-даа күрүне албан-дужаалдарын, федералдыг күрүне хамааты албанының албан-дужаалдарын, Тыва Республиканың оске-даа күрүне албан-дужаалдарын, Тыва Республиканың күрүне хамааты албанының албан-дужаалдарын, а ол ышкап, бир эвес оске чүүл федералдыг хоойлуда кордунмээн болза, муниципалдыг албан-дужаал болган муниципалдыг албанының албан-дужаалдарын ээлеп болбас. Профессиналдыг доктаамал үндезинге ажыл-чорудулгазын боттандырып турар Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) депутаттары, бир эвес Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле оске чүүл кордунмээн болза, башкылаашкын, эртем болган чогаалдыкчы ажылдан оске төлөвилериг ажыл-чорудулга кылып болбас. Ооң иштинде башкылаашкын, эртем болган чогаалдыкчы ажыл-чорудулга, бир эвес Россия Федерациязының хоойлужудулгазы болган Россия Федерациязының күрүнелер аразының керээзи-биле кордунмээн болза, даштыкы күрүнелерин, делегей чергелиг болган даштыкы организацияларын, даштыкы хамаатыларын база хамааты эргези чок кижилерин акша-хорөңгизи-биле акшалап-дыртынып болбас. Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) депутаттарына федералдыг хоойлужудулга-биле кордунген оске-даа кызыгаарлаашкынар хамааржыр.

4. Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) депутаттары, оларга бүзүрел читкен таварылгада, боттарының соңукчуларының мурнуна харысалгага онаажыр. Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) депутаттарының соңукчуларының бүзүрелин чидирген түңселинде оларның харысалгазының чурумун болган негелделерин Тыва Республиканың хоойлузу тодараттыр.”

16) 103 чүүлдү дараазында эдилге-биле бижир:

“ 103 чүүл. Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) бүрүн эргелери

Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) бүрүн эргелеринге хамааржыр чүүлдер:

1) Тыва Республиканың Конституциязын болган бо Конституция-биле доктааттыганы чурум езугаар аңаа эдилгелерин хүлээп алыр;

2) Тыва Республиканың Конституция хоойлуларын, Тыва Республиканың хоойлуларын, оларга оскерилгелерин болган негелделерин кириери, оларның күүселдезинин хыналдазын чорудары;

3) Россия Федерациязының Президентизинин киригени-биле Россия Федерациязының хамаатызынга Тыва Республиканың Президентизинин — Чазак Даргазының бүрүн эргелерин тынсыры;

4) Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) регламентин хүлээп алыр;

5) Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) Даргазын болган ооң оралакчызын соңгууру;

6) Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) ажылчын органнын тургузары;

7) Тыва Республиканың чыл бүрүде ооң ажыл-чорудулгазының түңселиринин дугайында, ооң иштинде Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) салган айтырыгларынга хамаарыштыр отчеттарын дыңнаары;

8) Тыва Республиканың Президентизинин — Чазак Даргазының киригени республика бюджетин бадылаары, ооң күүселдезин хынаары;

9) Тыва Республиканың бюджетинин күүселдезинин дугайында Тыва Республиканың Чазаның отчеттарын чугаалжып коору;

10) республика чергелиг черин болган бойдус курланырларын ажылгаарының чурумун, тоогү, культура болган бойдус объектилерин камгалаарын, Тыва Республиканың күрүне ончу-хорөңгизинин объектилерин муниципалдыг кылдыр шилчилерин тодаралдыр;

11) республика фондуларын, үнелиг металлдарын болган үнелиг даштарын күрүне фондузун тургузары, оларның акша-хорөңгизин чарыглаанын дугайында отчеттарын бадылаары, Тыва Республиканың девискээр-күрүне бюджеттен даңкаар фондуларын бюджеттерин болган ооң күүселдезинин дугайында отчеттарын бадылаары;

12) Россия Федерациязының субъектилерин-биле, а ол ышкап даштыкы федеративтиг күрүнелеринин субъектилерин-биле, даштыкы күрүнелеринин девискээр-административтиг тургузулгалары-биле Тыва Республиканың адындан чарган керээлерин (дугуржулгаларын) бадылаары;

13) Тыва Республиканың күрүне ончу-хорөңгизин башкаар болган ажылгаарының чурумун доктаадыр;

14) республика үндүрүлгелерин болган оске-даа албан төлээр төлөвилеринин, а ол ышкап оларны хавырар чурумун тургузары, республиканың чээлилерин база үнелиг сазышпанын үндүреринин чурумун тодаралдыр;

15) Тыва Республиканың Президентизинин — Чазак Даргазының киригени-биле Тыва Республикада кижинин эргелерин камгалаар бүрүн эргелиг төлээни албан-дужаалга томуйлаары болган ол албан-дужаалдан хостаары;

16) Тыва Республиканың Президентизи — Чазак Даргазының киригени-биле Тыва Республиканың Саналга палатазының даргазын, ооң оралакчызын болган Тыва Республиканың Саналга палатазының аудиторларын томуйлаары база оларны албан-дужаалдан хостаары;

17) Тыва Республиканың Президентизинин — Чазак Даргазының киригени-биле Тыва Республиканың Конституция хоойлузунун доктааткан чурумун

езугаар Тыва Республиканың Конституция судунун судьяларын томуйлаары;

18) Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының кежигүнненин чартынын томуйлаары;

19) Тыва Республиканың Конституция хоойлузунун доктаатканы чурум езугаар энтештирилге судьяларын томуйлаары;

20) Тыва Республиканың Федералдыг хоойлуга дүүштүр Президентизинге — Чазак Даргазынга бүзүрээринин (бүзүрөөзинин дугайында) шийтирнни хүлээп алыр;

21) Тыва Республиканың хоойлузунун доктааткан чурумун езугаар Тыва Республиканың Президентизинин — Чазак Даргазының чоңнээрели-биле референдум хүнүн доктаадыр;

22) Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) депутаттарының соңгулдаарының хүнүн доктаадыр;

23) Тыва Республиканың күрүне шаңналарын тургузары;

24) Тыва Республиканың албан-езузуун байырлал хүнерин доктаадып тургузары;

25) Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле Россия Федерациязының субъектилеринин хоойлужудулга (толээлекчи) күрүне эрге-чагырга органнын бүрүн эргелеринче шилчиткен оске-даа айтырыгларын шийтирлээр.”

17) 104 чүүлдү күжүн чидирген деп санаар;

18) 105 чүүлдү дараазында эдилге-биле бижир:

“105 чүүл. Тыва Республиканың Конституция хоойлуларын, Тыва Республиканың хоойлуларын сайгарып коору болган хүлээри

Тыва Республиканың Конституция хоойлуларын Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) депутаттарының доктааттыганы санының үштүң ийизинден хой үннер-биле хүлээп алыр, Тыва Республиканың хоойлуларын — депутаттарның доктааттыганы санының хойунуң бадылаанкыны-биле.”

19) 106 чүүлдү дараазында эдилге-биле бижир:

“106 чүүл. Тыва Республиканың Конституция хоойлуларын, Тыва Республиканың хоойлуларын чонга тарадыры болган оларны күштүг болдуарының чуруму

1. Тыва Республиканың хүлээп алдыганы Конституция хоойлуларын, Тыва Республиканың хоойлуларын 14 хонук дургузунда Тыва Республиканың Дээди Хуралы (парламентизи-биле) Тыва Республиканың Президентизи — Чазак Даргазынга ат салдыртыры болган чонга чедеирп чарлаары-биле чорудар.

2. Тыва Республиканың Президентизи — Чазак Даргазы 14 хонук дургузунда Тыва Республиканың Конституция хоойлуларынга, Тыва Республиканың хоойлуларынга ат салып, чонга чедеирп чарлаар.

3. Тыва Республиканың Президентизи — Чазак Даргазы Тыва Республиканың Конституция хоойлуларын, Тыва Республиканың хоойлуларын аңаа кирген үден 14 хонук дургузунда оон ойталаан таварылгада Тыва Республиканың Дээди Хуралы (парламентизи) оларны доктааттыганы чурум езугаар катап сайгарып коор. Бир эвес катап сайгарып коор турда, Тыва Республиканың Конституция хоойлуларын, Тыва Республиканың хоойлуларын ооң мурнуна хүлээп алганы редакция-биле Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) депутаттарының доктааттыганы санының үштүң ийизинден хой үннер-биле катап хүлээп алдынар болза, олар киргенден бээр 14 хонук дургузунда Тыва Республиканың Президентизи — Чазак Даргазы ат салып чарлаар.

20) 107 чүүлдү дараазында эдилге-биле бижир:

“107 чүүл. Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) бүрүн эргелерин хуусаа бетинде соксадыр

1. Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) бүрүн эргелерин хуусаа бетинде соксадыр таваарылгалар:

а) Тыва Республиканың Дээди Хура-

лының (парламентизинин) публиканың хоойлузунун чурум езугаар бодун тарадыгайында шийтирнни хүлээри

б) Россия Федерациязының дептизинин федералдыг хкоруп кааны чурум болган езугаар Тыва Республиканың ралын (парламентизинин) тара

и) Тыва Республиканың судунун Тыва Республика Хуралының (парламентизинин) составының депутаттарының чогуун дугайында шийтир киргени-биле, ооң иштинде, ның боттарының бүрүн эрг жүргени-биле.

2. Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) Россия Федерациязында турар болган Россия Федерациязының база Тыва Республиканың Конституция хоойлуларын катый хаара эргезинде турар хамаарыштыр Россия Федерациязының Конституциязынга, федералдуларынга чорулдешкек хоой (азы) нормативтиг хоойл актызын хүлээп алган чорулд тодараткан болза, а Тыва каның Дээди Хуралы (парламентизи) оларны судун шийтири күш бээр алды айның дургузуу болза, хуусаа бетинде бүрүн соксатканын дугайында хүлээп алыр эргелиг.

Тыва Республиканың Президентизи — Чазак Даргазы Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) бүрүн эргелерин, федералдыларда кордунген оске танар хуусаадан эрте соксадыр шийтирнни хүлээп алыр эргелиг.

3. Тыва Республиканың Хуралының бүрүн эргелерин эрте соксадырының дугайы Республиканың Президентизи Даргазының шийтири Чардалдыг болур.

4. Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) бүрүн хуусаадан эрте соксадырының да шийтирнни хүлээп алдынганда, Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) депутаттарының ээлчег чок соңгулда хүнүн федералдыг хоойлуларынга Конституция-биле болган Тыва Республиканың хоойлу тодаралдыр. Айыткан соңгулда шийтир күштүг болган хүнде алды айдан орайтаваанда эрт

21) 108 чүүлде:

1 кезекте •Толээлекчилеринин, Хоойлужудулга палатазын таттарынга, Толээлекчилер палатазынга, Чазак Даргага» деп сөстөрни •депутаттарга, Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) комитеттеринге Президентизи-ден сөстер-биле солуур»;

2 кезекте күжүн чидирген деп санаар;

3 кезекте •Дарга-биле» деп сөстөрни •Президент — Дарга-биле» деп солуур;

4 кезекте •Хоойлужудулга палатазын таттарынга, Толээлекчилер палатазынга, Чазак Даргага» деп сөстөрни •депутаттарга, Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизинин) комитеттеринге Президентизи-ден сөстер-биле солуур»;

22) 109 чүүлдү 1 кезекте, адында болган утказында, дүң 2 кезекте, 138 чүүлдү 1 кезекте, •Дарга» деп сөстү надежтеринин •Президент — Дарга» деп сөстү надежтер езугаар солуур;

23) 110 чүүлде:

•Дарга» деп сөстү адында утказында надежтер аайы-биле, •Дарга» деп сөстөр-биле аайы-биле солуур;

1 кезекте дараазында утказында абзац-биле немээр:

•Тыва Республиканың Президентизи — Чазак Даргазы Россия Федерациязының бүгү девискээринин доктаатканы чурум езугаар Конституциязын болган федералдуларын принциптеринге хамаатыларын конституция

ц болган хосталгаларының, убликааның Конституциязын бойлулары сатырының длы болур, Тыва Респуб- сүрүне эрге-чагырга орган- туруштунган кады ажыл- ын болган кады хол- ерин хандырып турар.»,

те, 4 кезектин ийги абза- уг Хуралдың палаталарының 1 хуралына» дээн сөстөрни уралдың (парламентиниң) « деп сөстөр-биле солуур;

те; абзацты дараазында эдилге- ир;

Республиканың Президентизи (аргазы хары угда, Россия Фе- дация Федералдыг Хуралының умазының депутатды Россия зының Федералдыг Хуралы- ация Човүлелиниң кежигүнү, ан Россия Федерациязының үрүне албан-дужаалдарына, д федералдыг хамааты алба- бан-дужаалдарына, Тыва сагың оске-даа күрүнепиң на Республиканың күрүнепиң баннарының албан-дужаалда- ол ышкаш муниципалдыг аалга болган муниципалдыг албан-дужаалдарына ажыл- с, Россия Федерациязының рында кордүмээн болза, шыкып, эртем болган оске-даа чы ажылдардан аңгыда, г ажылга ажылдап болбас, шыкып, эртем болган оске-даа чы ажылдар, Россия Федера- күрүселер аразында керээлер- ан Россия Федерациязының ры-биле кордүмээн болза, тыкы күрүселериниң, күрүне- ның болган дапшыкы органи- ның, дапшыкы хамаатыларының амааты эргези чок улустуң ырышкыны-биле хандыр- курлуг.»,

г уткалыг үшкү абзацты

Республиканың Президентизи (аргазы эргелеп-банкарылга тың составына, азыракчы йгаарал човүлелдериниң, Рос- ациязында оске-даа коммер- ес күрүнеден дапшкаар дапшы- ацияларының болган оларның шың кежигүнүне, бир эвес дер Россия Федерациязының аразында керээлерде болган сдерациязының хоойлузунда он болза, кирип болбас.»,

1 чүүлде:

тер аайы-биле «Дарга» деп ын болган уткалыг надежтер : «Президент — Дарга» деп те солуур;

сте «Улуг Хурал» деп сөстөрни урал (парламент)» деп сөстөр- ир. «Тыва Республиканың Улуг ың палаталары-биле» деп сос- каантар;

зекте «Улуг Хуралдың палата- ажышкыны» деп сөстөрни уралдың (парламентиниң) кат- кыштарының (фракциялар- 1 сөстөр-биле солуур;

екте «кады» деп сөстү ан

кте «Улуг Хурал», «Улуг Ху- лата бүрүзү», «Улуг Хуралдың ы» деп сөстөрни «Дээди Хурал- ламентиниң» деп сөстөр-биле

екте «Улуг Хуралдың» деп падеж аайы-биле «Дээди Ху- деп сос-биле падежтер аайы- ур;

1 чүүлде:

аның» деп сөстү «Президен- Дарганың» деп сөстөр-биле

кте «Дарга» деп сөстү «Прези- арга» деп сөстөр-биле солуур; кте;

абзацта «Дарга» деп сөстү ит — Дарга» деп сөстөр-биле

пктупу дараазында эдилге-биле

ыва Республиканың хоойлужу- езугаар Тыва Республиканың ургузар, Тыва Республиканың органның структурасын

бадылаар, Тыва Республиканың Чазан халнар дугайында шиитирип хулээп алыр;»,

дараазында уткалыг «г1» пунктуну немээр:

«г1) Тыва Республиканың Президен- тизи — Чазак Даргазының Канцелярия- зың болган, Тыва Республиканың Ча- зааның Аппарадып тургузар, Тыва Республиканың Президентизи — Чазак Даргазының Канцеляриязының, Тыва Республиканың Чазаның Аппарадының улуртукчуларын албан-дужаалындан хостар;»,

«д» пунктуда «Улуг Хуралга» деп сөстөрни «Дээди Хуралга (парламен- тиге)» деп сөстөр-биле солуур;

«е» пунктуда «Улуг Хуралдың» деп сөстөрни «Дээди Хуралдың (парламен- тиниң)» деп сөстөр-биле солуур, «азы палаталарының бирээзи» деп сөстөрни ан каантар;

«ж» пунктуда «Бо Конституция-биле болган» деп сөстөрни ан каантар;

«з» пунктуда «Тыва Республиканың толээлери-биле» деп сөстөрни немээр;

«л» пунктуда «Толээлекчилер палата- зына» деп сөстөрни «Тыва Республи- каның Дээди Хуралына (парламентиге)» деп сөстөрни солуур;

«о» пунктуну дараазында эдилге-биле бижири:

«о) Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентиниң) ээлчег чок хуралы чыырын негээр эргелиг, база бо Конституцияның негелдези-биле чаа соңгуткан Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентиниң) бирги чыыжын хуусаадан эрте чыырын негеп болур;»,

«п» пунктуда «Тыва Республиканың Улуг Хуралының болган ооң палата- ларының» деп сөстөрни «Тыва Респуб- ликаның Дээди Хуралының (парламен- тиниң)» деп сөстөр-биле солуур;

«р» пунктуда «Даргада» деп сөстү «Президент — Даргада» деп сөстөр-биле солуур;

3, 5, 6 кезектерде падежтер аайы- биле «Дарга» деп сөстү, падежтер аайы- биле «Президент — Дарга» деп сөстөр- биле солуур;

4 кезекти ан каантар;

6 дугаар кезекте «Дарганың» деп сөстү «Президент — Дарганың» деп сөстөр-биле солуур, «референдумнуң» деп сөстү соонга «Тыва Республиканың Улуг Хуралын (парламентиниң) тара- дыр» деп сөстөрни немээр;

26) 112 чүүлге:

1 кезектин «а» пунктузунда, 2 ке- зектин бирги абзацта «Улуг Хурал-биле» деп сөстөрни «Дээди Хурал-биле (пар- ламент-биле)» деп сөстөр-биле солуур;

2 кезектин ийи дугаар абзацта «14» деп санны «90» деп сан-биле солуур;

27) 113 чүүлде:

2 кезекте «Дарганың» деп сөстү «Пре- зидент — Дарганың» деп сөстөр-биле солуур, «ооң оралакчыларының» деп сөстөрни Тыва Республиканың Чазак Даргазының оралакчыларының» деп сөстөр-биле солуур;

3 кезекте «Дарга-биле» деп сөстү «Президент — Дарга-биле» деп сөстөр- биле солуур;

4 кезекте:

«б» пунктуда «Дарга-биле» деп сөстү «Президент — Дарга-биле» деп сөстөр- биле солуур, «Хоойлужудулга палата- зының» деп сөстү «Тыва Республиканың Дээди Хуралы (парламентизи)» деп сөстөр-биле солуур;

«в» пунктуда «Хоойлужудулга па- латазы» деп сөстөрни «Тыва Республи- каның Дээди Хуралы (парламентизи)» деп сөстөр-биле солуур;

28) 119 чүүлде:

2 кезекте «Тыва Республиканың Чазак Даргазының, Тыва Республи- каның Улуг Хуралының палаталарының, Хоойлужудулга палатазының депутат- тарының үштүң бири, Толээлекчилер палатазының депутаттарының бештиң бири,» деп сөстөрни «Тыва Республи- каның Президентизи — Чазак Даргазы, Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентиниң) депутаттарының үштүң бири» деп сөстөр-биле солуур;

3 кезекте «Тыва Республиканың Чазак Даргазының, Улуг Хуралдың палаталарының» деп сөстөрни «Тыва Республиканың Президентизи — Чазак

Даргазының, Дээди Хуралдың (парла- ментиниң)» деп сөстөр-биле солуур.

29) 140 чүүлдүң 2 кезегинге «Тыва Рес- публиканың референдумуна хулээп алыр» дээн сөстөрни «Тыва Республи- каның Конституция комиссиязының саналы-биле Тыва Республиканың Дээди Хуралы (парламентизи) амгы Консти- туция езугаар коор болган, ол хулээп алдынганда, ат салыры-биле болган чонга таныштырары-биле Тыва Респуб- ликаның Президентизинче — Чазак Даргазынче чорудар» деп сөстөр-биле солуур;

30) 141 чүүлде:

1 кезекте «Улуг Хурал» деп сөстөрни падежтер аайы-биле «Дээди Хурал (парла- мент)» деп сөстөр-биле солуур.

2 кезекте «Улуг Хурал» деп сөстөрни «Дээди Хурал (парламент)» деп сөстөр- биле солуур, «Толээлекчилер палата- зына» деп сөстөрни «Тыва Республи- каның Дээди Хуралына (парламентиге)» коор кылдыр» деп сөстөр-биле солуур; дараазында уткалыг 3 кезекти немээр:

«3. Тыва Республиканың чаа Кон- ституциязы Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентиниң) депу- таттарының доктаадып тургустунган санының үштүң ийи кезегинде эвээп эвес санның бадылаанкыны-биле хулээп алдынар. Тыва Республиканың хулээп алдынганы чаа Конституциязын 14 хонук иштинде ат салыры-биле болган чонга таныштырары-биле Тыва Респуб- ликаның Президентизи — Чазак Дарга- зынче чорудар.

Тыва Республиканың чаа Конститу- циязының төлөвилели Тыва Респуб- ликаның Дээди Хуралына (парламен- тиге) хулээп алдынмаан болза, азы ону Тыва Республиканың Президентизи — Чазак Даргазы дедир чандырганда, Тыва Республиканың чаа Конституциязының төлөвилели Тыва Республиканың Дээди Хуралы (парламентизи) база Тыва Республиканың Президентизи — Чазак Даргазы катап коору-биле Тыва Респуб- ликаның Конституция комиссиязынче чорудар. Тыва Республиканың Дээди Хуралы (парламентизи) азы Тыва Рес- публиканың Президентизи — Чазак Даргазы дагын катап Тыва Республиканың чаа Конституциязының төлөвилелин хулээп албас болза, Тыва Республиканың чаа Конституциязының төлөвилелин кылыр конституцияның хоойлу инициа- тивазын бир чылдан эвээп эвес эе соон- да (дагын катап хулээп албаанда ынчан кирир);»,

142 чүүлде:

1 кезекте «Толээлекчилер палатазы болган» деп сөстөрни «Тыва Респуб- ликаның Дээди Хуралының (парламен- тиниң) депутаттарының үштүң бирин- ден эвээп эвес, азы» деп сөстөр-биле солуур;

3 кезекти дараазында эдилге-биле бижири:

«3. Тыва Республиканың Конститу- циязының II — XV эгелеринге эдилге- лерни Тыва Республиканың Консти- туция хоойлузу-биле хулээп алыр;»

4, 5, 6 кезектерни ан каантар.

2 чүүл. Шилчилгелиг байдалдар

1. Бо Конституция хоойлузунуң мур- нунагы үеде хулээп алдынган Тыва Рес- публиканың девискээринде күштүг бооп турар Тыва Республиканың хоойлулары болган эрге-хоойлу актылары, ооң-биле карышкак чок черлеринге күштүг бооп артар. Бо Конституция хоойлузу хулээп алдынганда, үш ай иштинде күрүне эрге- чагыргазы болган Тыва Республиканың тус чер чагыргалары, оларның албан- дужаалдыг кижилери эрге-хоойлу актыларын аңаа дүүштүр эде кылыр ужурлуг.

2. Тыва Республиканың Чазаның Даргазы, Тыва Республиканың Чазан, Тыва Республиканың Улуг Хуралының Толээлекчилер палатазы, Хоойлужудул- га палатазы боттарының бүрүн эрге- лерин, күш кирген бо Конституция хоойлузунуң мурпунда турган Тыва Республиканың Конституциязының эдилгезин езугаар, чок болза, Тыва Рес- публиканың Дээди Хуралының (парла- ментиниң) составына соңгудуп алгы- жеге чедир бүрүн эргелерин күсөдир.

Тыва Республиканың Дээди Хура- лының (парламентиниң) бирги

чыыжының ажылынга чедир, бо Конституция хоойлузунуң күш кирер үезинге чедир бүрүн эргелиг Тыва Республиканың Чазаның Даргазы, Тыва Республиканың Конституциязында кордүнген амгы Конституция хоойлу- зунуң эдилгезин езугаар Тыва Респуб- ликаның Президентизиниң — Чазак Даргазының бүрүн эргелерин күсөдир.

Тыва Республиканың Чазан, Тыва Республиканың Дээди Хуралы (парла- ментизи), Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентиниң) бирги чыыжының ажылдаан хүнүнден эгелеп Тыва Республиканың Конституция- зының бо Конституция хоойлузунуң эдилгелери езугаар бүрүн эргелерин боттандыраар.

3. Бо Конституция хоойлузу күш киргенден бээр ийи ай дургузунда, Тыва Республиканың Улуг Хуралының Толээ- лекчилер палатазы, Хоойлужудулга палатазы, Тыва Республиканың Чазак Даргазы, Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентиниң) депу- таттарының соңгулдаларының дуга- йында, республикада күрүне эрге- чагыргазының дамчып чорууру оске-даа хоойлу-дүрүмнериниң дугайында Тыва Республиканың хоойлулары бирги ээлчегде ажылдап кылып, хулээп ан, күш кирирени хандыраар ужурлуг. Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентиниң) депутаттарының соңгулдазының дугайында Тыва Респуб- ликаның хоойлузу дүрүм езугаар хулээп алдынмаан болза, Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентиниң) бирги чыыжының депутаттарының соңгулдазы 2006 чылдың июнь 23-те үнгөн № 1869 УХ-1 «Тыва Республика- ның Хоойлужудулга палатазының депутаттарының соңгулдаларының дугайында» Тыва Республиканың Хоой- лузу езугаар бо Конституция хоойлу- зунуң эдилгезинде кирген чүүлдерин барымдаалап езугаар эрттирер.

4. Тыва Республиканың Конститу- циязының бо Конституция хоойлузунуң эдилгелерин езугаар Тыва Респуб- ликаның Дээди Хуралының (парламен- тиниң) депутаттарының саны феде- ралдыг хоойлуга дүүшпес болза, Тыва Республиканың Улуг Хуралы Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентиниң) кежигүннериниң санын оскертир бүрүн эргелиг.

Тыва Республиканың Улуг Хуралы Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентиниң) соңгулдаларына чедир бо кезектин бирги абзацта кордүнген Тыва Республиканың Консти- туциязынга эдилгелерни кирибес болза, Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентиниң) депутаттарының санын федералдыг хоойлууда кордүнген эң хой санга дүүштүрер болган Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентиниң) депутаттарының бир кези соңгулда хоойлузу езугаар, соңгулда каттыжышкынынарының идип үндүргени депутатка кандидаттарның даңзызында бадылаанкыны деңнээн республикада соңгулда округу езугаар, оске кези чаңгыс мандаттыг округтарга соңгулар.

Тыва Республиканың чогуур езулуг күрүне органны, хамаатыларының соңгулар болган соңгуур конституция эргелерин хандыраар болган Тыва Рес- публиканың Дээди Хуралының (парла- ментиниң) бирги чыыжының депу- таттарының соңгулдаларының соңгулда округтарының схемаларын тодараткан болган бадылаан турар ужурлуг.

5. Бо Конституция хоойлузунуң эдилгелерин езугаар Тыва Республи- каның Конституциязының 97 чүүлүнүң 1 кезээ-биле кордүнген чүүлдер болза Тыва Республиканың Дээди Хуралының (пар- ламентиниң) бирги чыыжының депутат- тарының соңгулдалары 2010 чылдың октябрьда болур деп шиитпир үндүр- гени-биле тыттып келген эрге-хамаа- рылгаларга дүүштүртүнген болур.

3 чүүл. Бо Конституция хоойлузунуң күш кирер чуруму

Бо Конституция хоойлузу ону албан- езузу-биле парлаан хүнүнден бээр он хонук эрткенде, күштүг болуп кирер.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазы III.КАРА-ООЛ.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ЧАЗААНЫҢ ДОКТААЛДАРЫ

Тыва Республиканың Күш-ажыл болгаш социал политика яамызынга хамааржыр Тыва Республиканың чурттакчы чонунун социал хандырылгазының бюджеттиг албан черлериниң ажилдакчыларының күш-ажыл төлевириниң чаа системазын кириериниң дугайында

2009 чылдың май 5 № 186 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Чазаның 2008 чылдың декабрь 12-де «Тыва Республиканың бюджеттиг күрүне албан черлериниң ажилдакчыларының күш-ажыл төлевириниң чаа системазын кириериниң дугайында» №720 доктаалын боттандырып сорулга-биле Тыва Республиканың Чазаның доктаалы болза:

1. Тыва Республиканың Күш-ажыл болгаш социал политика яамызынга хамааржыр Тыва Республиканың чурттакчы чонунун социал хандырылгазының бюджеттиг албан черлериниң ажилдакчыларының күш-ажыл төлевириниң чаа системазының дугайында дүрүмү бадылаар.

Тыва Республиканың Чазаның чамдык актыларынга өскерилгелерни кириериниң дугайында

2009 чылдың декабрь 17 № 617 Кызыл хоорай

Нормативтиг эрге-хоойлу актыларын сайзыраңгайлаар сорулга-биле Тыва Республиканың Чазаның доктаалы болза:

1. Тыва Республиканың Чазаның 2002 чылдың март 28-те «Тыва Республиканың Кызыл помунун дугайында» №166 доктаалында даргазында өскерилгелерни кириер:

1) 1-ги пунктуда «Тыва Республика

2. Тыва Республиканың Чазаның 2007 чылдың июнь 4-те «Тыва Республиканың чурттакчы чонунун социал хандырылга албан черлериниң ажилдакчыларының күш-ажыл төлевириниң дүрүмү бадылаарының дугайында» № 646 доктаалын күжүн чидирген деп санаар.

3. Ук доктаалды «Тувинская правда» биле «Шын» солуннарга парлаар.

4. Бо доктаалдың күүселдези дээш контрольду Тыва Республиканың Күш-ажыл болгаш социал политика яамызынга дагзыр.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазы III. КАРА-ООЛ.

а) 4-кү пунктуда «кожууннарда Тыва Республика талазы-биле Бойдус курлавырларының комитетиниң күрүне инспекторларында» деп сөстөрни «долгандыр хүрээлел камгалалының адырында Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагыргазының бүрүн эргелиг тускай органында» деп сөстөр-биле солуур;

б) 7-ги пунктуда «Тыва Республика талазы-биле Бойдус курлавырларының комитеди» деп сөстөрни «долгандыр хүрээлел камгалалының адырында Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагыргазының бүрүн эргелиг тускай органы» деп сөстөр-биле солуур;

4) № 4 капсырылгада «Тыва Республика талазы-биле Бойдус курлавырларының комитеди» деп сөстөрни «долгандыр хүрээлел камгалалының адырында Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагыргазының бүрүн эргелиг тускай органы» деп сөстөр-биле солуур;

5) № 5 капсырылгада 1.3 пунктуда «Тыва Республика талазы-биле Бойдус курлавырларының комитеди» деп сөстөрни «долгандыр хүрээлел камгалалының адырында Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагыргазының бүрүн эргелиг тускай органы» деп сөстөр-биле солуур.

2. Тыва Республиканың Чазаның 2007 чылдың май 14-те № 596 доктаалы-биле бадылаан Тыва Республиканың Бойдус курлавырлары камгалаары болгаш ажыглаарының адырында хайгаарал талазы-биле албаның дугайында дүрүмде 5.2.2 пунктуу уштуп каапкан, өскерилгени кириер.

3. Тыва Республиканың 2008 чылдың октябрь 27-де «Тыва Республиканың Бойдус курлавырлары камгалаары болгаш ажыглаарының адырында хайгаарал талазы-биле албан черлериниң адырында Тыва Республиканың Экология бичилгелериниң күрүне ачы-дузазын көргүзүр» деп сөстөр-биле солуур.

4. Тыва Республиканың 2009 чылдың октябрь 22-де «Тыва Республиканың Чазаның доктаалы-биле бадылааны Тыва Республиканың организацияларының адырында биле аттарын ажыглаар эргелиг дүрүмү дүрүмү дугайында дүрүмү пунктууна «долу эвес инфо» деп сөстөрниң соонга «каш Дүрүмүнүн 8-ки пунктуу» густунган байдалдарга дүүш чорудулганы организастаары терни кириип, өскерилгени кириер.

5. Тыва Республиканың 2009 чылдың июнь 15-те «Тыва Республиканың чамдык акты өскерилгелерни кириериниң да» № 278 доктаалында 1-ги пункт 2-ги иштиги пунктууна «уш» деп сөстөрни «дорткү абзац» деп сөстөр-биле солуур.

2. Ук доктаалды «Тувинская правда» биле «Шын» солуннарга парлаар. Тыва Республиканың Чазаның даргазының оралакчызы А. ХУУРАК.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫНЫҢ ДОКТААЛДА

Кызыл хоорайның девискээр Соңгулда комиссиязының составынга немелде дугайында

2010 чылдың февраль 1. № 105/439-5 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының 2007 чылдың апрель 11-де «Кызыл хоорайның девискээр Соңгулда комиссиязын тургузарының дугайында» №144/801-4 доктаалы-биле тургускан Кызыл хоорайның девискээр Соңгулда комиссиязының составынга кандидатуралар дугайында саналды өөренип көргөш, «Россия Федерациязының хамаатыларының Соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунун 29 чүүлүнүн 11

пунктууна дүүштүр Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының доктаалы болза:

1. Кызыл хоорайның девискээр Соңгулда комиссиязының составынга: 1986 чылда төрүттүнген, эртеми тускай ортумак эртемниг, чурттап турар чериниң аайы-биле депшиптирген Вячеслав Константинович Павловту томуйлаар.

2. Бо доктаалды республиканың «Шын» болгаш «Тувинская правда» солуннарынга парлаар.

Чеди-Хөл кожуунунун девискээр Соңгулда комиссиязының кежигүнү хүлээлгелеринден хостаарының дугайында

2010 чылдың февраль 1 №105/440-5 Кызыл хоорай

Чеди-Хөл кожуунунун девискээр Соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнү, «Чаңгыс демниг Россия» политиктиг партияның Тыва регион салбырының депшипткен А.В. Серепти кириген билдиришкенин өөренип көргөш, «Россия Федерациязының хамаатыларының Соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунун 29 чүүлүнүн 6

пунктууна дүүштүр Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының доктаалы болза:

1. 1986 чылда төрүттүнген Айлана Борисовна Серепти Чеди-Хөл кожуунунун девискээр Соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнү хүлээлгелеринден хостаар.

2. Бо доктаалды республиканың «Шын» болгаш «Тувинская правда» солуннарынга парлаар.

Кызыл кожуунунун девискээр Соңгулда комиссиязының кежигүнү хүлээлгелеринден хостаарының дугайында

2010 чылдың февраль 1 №105/441-5 Кызыл хоорай

Кызыл кожуунунун девискээр Соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнү, чурттап турар чериниң аайы-биле депшиптирген Р.М. Ондарын кириген билдиришкенин өөренип көргөш, «Россия Федерациязының хамаатыларының Соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунун 29 чүүлүнүн 6 пунктууна

га дүүштүр Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының доктаалы болза:

1. 1972 чылда төрүттүнген Родион Михайлович Ондарын Кызыл кожуунунун девискээр Соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнү хүлээлгелеринден хостаар.

2. Бо доктаалды республиканың «Шын» болгаш «Тувинская правда» солуннарынга парлаар.

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының даргазы Б.Д. ОНДАР.

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының секретары М.П. САМБАЛА.

ДЫҢНАДЫГ

Кызыл, Чеди-Хөл кожууннарның девискээр Соңгулда комиссияларының кежигүннериниң бүрүн эргелериниң хуусаадан эрте доозулганы-биле холбаштыр кандидаттар даңзызын депшипткен, Россияның Күрүнэ Думазына, Тыва Республиканың Улуг Хуралының палаталарына, Кызыл, Чеди-Хөл кожууннарның Төлээлекчилер хуралдарына депутат мандаттарын хуваарына киржиринге чопшээрелдиг политиктиг партияларга Кызыл кожуунунун (шиитпирлеп бадылаар эргелиг бир кежигүн), Чеди-Хөл кожуунунун (шиитпирлеп бадылаар эргелиг бир кежигүн) девискээр Соңгулда комиссияларының составының чамдыгы.

зын томуйлаар талазы-биле Соңгулда комиссиязының дорт албан-хаап, ажылдап чурттап турар чериниң аайы-бадылаары хуусаадан эрте доозулганы-биле холбаштыр кандидаттар даңзызын депшипткен, Россияның Күрүнэ Думазына, Тыва Республиканың Улуг Хуралының палаталарына, Кызыл, Чеди-Хөл кожууннарның Төлээлекчилер хуралдарына депутат мандаттарын хуваарына киржиринге чопшээрелдиг политиктиг партияларга Кызыл кожуунунун (шиитпирлеп бадылаар эргелиг бир кежигүн), Чеди-Хөл кожуунунун (шиитпирлеп бадылаар эргелиг бир кежигүн) девискээр Соңгулда комиссияларының составының чамдыгы.

Кызыл, Чеди-Хөл кожууннарның девискээр Соңгулда комиссияларының составының саналдарын бо дүрүмдө парлаан хүнден эгелеп 30 күнүзунда дараазында адресче 667000, Тыва Республика, Кызыл, Чүлүмүз кудумчузу, 18, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының (каб.210). Тел. (39422) 2-10-01. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы.

КОНКУРС ЧАРЛААН

Массалыг информация чепсектеринге эң дээр чырыткачы дээш Бүткүл конкурсузун, а ол ышкаш дээди өөредилге чериниң юридиктиг факультетинде эрге-хоойлу кафедрасының студенттериниң болгаш аспиранттарының конкурска элтирилгени дугайында

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫНЫҢ ДЫҢНАДЫ

Соңгукчуларның (референдум киржикчилериниң), Соңгулдаалар организакчыларының, Россия Федерациязының Топ Соңгулда комиссиязының Соңгулда кампанияларының киржикчилериниң эрге-хоойлу болгаш политиктиг культуразын бедидер сорулга-биле Россия Федерациязының Топ Соңгулда комиссиязы Россия Федерациязының күрүне эрге-чагырга органның, тус чер ботбашкарылга органның Соңгулдааларын болгаш 2010 чылда Соңгулда хоойлу-жузулгаларының айтырылганын (РФ-тиң ТСК-ның 2010 чылдың январь 19-та №188/1323-5 доктаалы) эң эки чырыдаарының Бүткүл-Россия конкурсузун эрттирип турар. Ол ышкаш Россия Федерациязының өөредилге болгаш эртем яамызы-биле кады Россия Федерациязының дээди өөредилге черлериниң (юридиктиг болгаш эрге-хоойлу кафедраларының) студенттериниң болгаш аспиранттарының ортузунга Соңгулда эргелериниң болгаш Соңгулда чорудулгаларының, Соңгукчуларның (референдум киржикчилериниң), Соңгулдаалар организакчыларының, 2009-2010 өөредилге чылында Соңгулда кампанияларының киржикчилериниң (РФ-тиң ТСК-ның 2010 январь 10-да, №179/1246-5 эрге-хоойлу болгаш политиктиг культуразын бедидериниң айтырылганы талазы-биле эң эки ажилдап база чарлаан.

Конкурсту эрттирери-биле кан чарыгдалдарны (конкурс лериниң шаңнал акция төлөвү) тап турар черинден Москва болгаш дедир кээр орук ортосунда холезиниң, почта чарыг Россияның ТСК-ның күсели тандыраар.

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы материалдарны шаңгалыг Россияның ТСК-же сайгаш биле чогуур үезинде чорудурун кимче бээр.

Конкурстарның негелделериниң дугайында долу медээлерни Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының сайтында izbirkom.tuva.ru деп сайтында, Топ Соңгулда комиссиязының сайтында cikrf.ru деп сайтында азы 8-10-21 деп телефондан билип алыр.

Индекс 667000.
Кызыл хоорай,
Красноармейская, 100.

ТУРГУЗУКЧУЗУ: Тыва Республиканың Чазаның редактор С.С. МОНГУШ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ ТЕЛЕФОННАРЫ: Кол редактор — 2-01-35, редакторунун оралакчызы — 2-19-87, тел: факс (394-22) 2-17-94, бухгалтерия — 2-17-91 e-mail: shyntuva@mail.ru (shyn@tuva.ru).

КИЛДИСТЕР: нийтиел-политиктиг килдис — 2-18-10, культура, өөредилге — 2-03-88, чагаа — 2-17-09, көдээ ажыл-агый, очулга — 2-03-87, улуттук — 2-40-77. Солун келбейн барганды, 3-14-94 телефонче долгаар.

Неделяда үш каттап үнер. Хемчээли парлаан 1 ама. Тираж 9110. Чагыр 14. Номери парлааже дужаганы: график езугаар — 21.00, херек кырында — 20.00.

АГАР САНЫБЫС: № 40703810400000010000 Б.ОАО Банк "Тыва Кызыл ИНН—1701008465; корр. сч. 3010181060000000729 БИК 070708389 Россия Федерациязының Парлаага, телерадио-дамчыдыл массалыг коммуникациялар херектериниң талазы-биле яамызының Сибирьде регионнар аразының девискээр эргелиги «Шын» солунунун чылдың май 14-те эде бүрүткэн.

Херечилелдин дугайы — ПИ № 16-0510. Индекс 11530, 31731. ТР-ниң «Тываполиграф» Күрүнениң унитарлыг бүдүрүлгезиниң (Кызыл, Щетинкин-Кравченко, 1).

Солунда парлааттыг материалдарның авторларының болгаш редакцияны туружу-биле дүүшпейн барып болур. Айыттыг болгаш өске-даа фактылары, дыңнадылары дээш авторлар харылаар.